BUŁGARSKIE CHRONONIMY WIOSENNYCH OKRESÓW ŚWIĄTECZNYCH

JOANNA MLECZKO
University of Silesia in Katowice

BULGARIAN CHRONONYMS OF THE SPRING FESTIVE SEASON. The article analyzes Bulgarian chrononyms associated with selected festive periods characteristic of the spring annual cycle (wolf days, the two weeks leading up to Lent, the first week of Lent). Among the excerpted names, both synthetic and analytical structures were attested, and within them – phonetic (perpetuating characteristic features of Bulgarian dialects) and word-formative variants. In terms of motivation, the studied chrononyms form two basic models: 1) names referring to folk beliefs associated with a given period; 2) names evoking a ritual context.

Keywords: onomastics, folk calendar, spring annual cycle, ritual, Bulgarian culture

Cykl wiosenny, który w literaturze przedmiotu bywa łączony z cyklem letnim[1], wyraźnie różni się od cyklu zimowego. O ile dla tego ostatniego charakterystyczne są tendencje centrystyczne, o tyle wiosenne rytualne praktyki, zakazy i nakazy częściej związane są nie z konkretnymi datami w kalendarzu, lecz dłuższymi okresami świętowania (Agapkina 1992: 75). I to właśnie ich nazwy (wraz z nazwami pojedynczych świąt[2], które obejmują)[3] będą przedmiotem analizy w niniejszym artykule, rozpatrywane zarówno pod kątem formalnym (podział na struktury analityczne i syntetyczne, a w ich obrębie na warianty fonetyczne oraz gramatyczne), jak i motywacyjnym (odwołanie do kontekstu wierzeniowego lub obrzędowego[4]).

---

[1] Por. rozdziały w opracowaniach etnograficznych poświęconych bułgarskim obrzędom cyklu dorocznego, w których nierzadko obrzędowość wiosenna jest łączona z obrzędowością letnią (Vasileva 1974: 324, Drazheva 1980: 438, Stamenova 1986: 263), co odpowiada tradycyjnemu dzieleniu roku na lato i zimę (Kuzmanova 1981: 118–119).

[2] Materiał językowy pochodzi z 10 monografii regionalnych opisujących bułgarską obrzędowość cyklu dorocznego (zob. bibliografia).

[3] Analizę ograniczono do okresów świątecznych poprzedzających Wielki Tydzień.

[4] Obrzęd jest tu rozumiany jako tekst kultury tworzony przy pomocy różnych języków semiotycznych (werbalnego, muzycznego, personalnego, akcjonalnego, przedmiotowego, przestrzennego, temporalnego) – szerzej o tym zob. Tolstoy 1995: 63–67.

Według ludowych wyobrażeń w czasie przypadającym na przełom zimy i wiosny na ziemi pojawiają się zwierzęta, którym przypisuje się symbolikę chtoniczną (Agapkina 2002: 53). Ich obecność w życiu człowieka jest na tyle znacząca, że nierzadko stanowią podstawę onomazjologiczną nazw okresów, na które przypada koncentracja zakazów i działań służących ochronie przed kontaktem z nimi. Jako przykład mogą posłużyć nazwy trzech pierwszych dni lutego. W Łoweszkim Kraju, gdzie znane są jako wilcze święta[5] (*Вълчи празници*[6]), kobiety zszywają tylną i przednią połę swoich spódnic, żeby symbolicznie zaszyć pyski wilków albo zawiązują łańcuch nad paleniskiem lub nożyce czerwoną wełnianą nitką, *за да не се отварят устата на вълка*. W tym czasie obowiązuje także zakaz wyrzucania popiołu i śmieci, bo – jak się powszechnie sądzi – wilczyca zajdzie w ciążę, gdy je poliże, a ponieważ ten sam skutek może przynieść spróbowanie przez nią mięsa kogoś ubranego w rzeczy wykonane podczas wilczych świąt, zabrania się też dotykania wełny[7] (Popov 1999: 304-305, Georgieva 1993: 55). Z kolei tam, gdzie pierwsze dni lutego nazywane są mysimi świętami (*Мишкини празници*) lub mysimi dniami (*Мишкини дни*[8]) podejmowane działania ukierunkowane są na ochronę przed gryzoniami – gospodynie nie mogą dotykać ostrych przedmiotów, żeby myszy ostrymi zębami nie gryzły ubrań i nie niszczyły posiewów (Popov 1994: 96).

Wśród występujących w badanym materiale chrononimów tego okresu warte uwagi, zwłaszcza w planie motywacji, są *Лихите деня* oraz *Второто* i *Трето лиху* (Grebenarova 1996: 321). Przymiotnik *лих* słowniki języka bułgarskiego notują w kilku znaczeniach, przy czym w interesującym nas kontekście aktualne są tylko dwa z nich: 1) opatrzone kwalifikatorami: *archaiczne* i *dialektalne* 'зъл, проклет' (RBE: https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/лих)[9] oraz 2) 'който има някакъв съществен недостатък – куц, сляп, кьосе, сакат и пр.' (BER 3: 435). Poświadczone dla Strandży określanie trzech pierwszych dni lutego jako złych, przeklętych należałoby łączyć z zagrożeniami, które przynosi ze sobą okres przejścia – zły czas niesprzyjający człowiekowi i jego

[5] W północno-zachodniej Bułgarii te trzy dni bywają określane mianem *Трифунци* (Rajcheva-Ganeva 2002: 337)/ *Трифонци* (Gura 1997: 135) – derywat od imienia św. Tryfona (*Трифун*/*Трифон*), patrona winnic i hodowców winorośli, któremu w bułgarskim kalendarzu ludowym poświęcony jest 1 lutego. Według wierzeń mają oni przybierać postać wilków (Gura 1997: 135).

[6] Zob. też używany tu wymiennie z *Вълчи празници* chrononim *Зверски празници* (Popov 1999: 304), z pierwszym członem w postaci przymiotnika dzierżawczego derywowanego od dialektalnej formy rzeczownika *звяр* 'диво животно' (BTR 2002: 274). Słownik etymologiczny notuje *Зверин ден* w znaczeniu 'първият ден на Вълчи празници' (BER 1: 625).

[7] Zakazy obejmują także użycie ostrych i zębatych narzędzi wywołujących skojarzenia z ostrymi zębami wilka, a także otwieranie przedmiotów przypominających wilcze pyski (Gura 1997: 136).

[8] W Sakarze chrononim ten odnosi się do okresu obejmującego dwa ostatnie dni stycznia i pierwszy dzień lutego (Rajcheva-Ganeva 2002: 337).

[9] Zob. znaczenie tego leksemu poświadczone w RRODD z kwalifikatorem *rzadko* 'долен, лош' (RRODD: 239).

otoczeniu. *Второто* i *Трето лиху* jako nazwy, odpowiednio, 2 i 3 lutego to jednak nie tylko konsekwencja użycia w tym regionie chrononimu *Лихите деня*. Wykazują one bezpośredni związek z warstwą obrzędowo-wierzeniową towarzyszącą celebrowaniu dni poświęconych św. Bogurodzicy (2 lutego) i św. Symeonowi (3 lutego), która koresponduje z drugim znaczeniem przymiotnika *лих*. Oba święta są tu bowiem obchodzone przede wszystkim przez brzemienne i młode mężatki, które nie mogą ciąć, kroić, szyć i robić na drutach, żeby ich dzieci nie rodziły się ułomne, naznaczone[10] (*за да не „се дупчат очите на Божа майка и да не се раждат децата лихи, с лишанка“* – Grebenarova 1996: 321–322). Wydaje się, że w wypadku chrononimu *Трето лихо* przywołane znaczenia przymiotnika *лих*, sygnalizowane przez derywowany od niego drugi człon stuktury, mogą przypominać o otaczanym szczególną czcią właśnie w ostatnim dniu wilczych świąt, mitycznym przywódcy watachy – najstarszym z wilków, wyjąkowo żądnym krwi i utykającym na jedną nogę[11] (Popov 2006: 67).

Kolejne dwa świąteczne okresy w cyklu wiosennym poprzedzają Wielki Post. Pierwszy z nich przypada na 8 tygodni przed Wielkanocą. W Łoweszkim Kraju jest on określany – zgodnie z ludową etymologią – jako *Рушна неделя* „защото всичкото се руши и се яде блажно дори и в сряда и петък”[12] (Popov 1999: 305) lub – w nawiązaniu do sobotniej obrzędowości zadusznej – jako *Задушна неделя* (Popov 1999: 305). W obu przypadkach człon drugi zestawienia wskazuje na interwał czasowy (*неделя* ‘tydzień’ – RBE: https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/неделя).

Większość nazw następnego tygodnia (7 tygodni przed Wielkanocą – tydzień, który kończy się Niedzielą seropustną) realizuje model: przymiotnik derywowany od rzeczownika *сир* ‘голяма буца прясно сирене’ (BER 6: 685), który przywołuje najważniejszy element kodu kulinarnego świątecznej obrzędowości („през нея [седмицата] се яде главно сирене” – Vasileva 1974: 320) + rzeczowniki *неделя* w znaczeniu ‘tydzień’ lub – zdecydowanie rzadziej – *седмица*[13]

---

[10] Por. charakterystyczne nazwy dnia św. Symeona: *Симион бележник* (Vasileva 1993b: 178), *Смион Забележник* (Vasileva 2006a: 295).

[11] Por. nazwy przywódcy wilczego stada, które nawiązują do jego wyglądu, a jednocześnie wskazują na jego chtoniczną proweniencję: *Куцулан* (Georgieva 1993: 55) – derywat od przymiotnika *куц* ‘който куца – ходи неправо, криви поради скъсяване или болест на крак’ (BTR 2002: 402), *Кривльо* (Georgieva 1993: 55) – derywat od przymiotnika *крив* ‘който има очевиден телесен недостатък, напр. гърбав, куц, кривокрак’ (BTR 2002: 393).

[12] W tym znaczeniu czasownik *руша*, od którego został derywowany przymiotnik *рушна* został poświadczony w słowniku Gerowa: ‘развалям пост, разрешавам, ям блажно в постен ден’ (Gerov 5: 93). W BTR występuje on tylko znaczeniach: 1. ‘събаря, разрушавам, рутя’; 2. *przen*. ‘развалям, нарушавам, премахвам’ (BTR 2002: 851).

[13] Ku tej grupie ciążą także, odnotowane w Płowdiwskim i Karnobatskim Kraju, chrononimy z pierwszym członem złożeniem (*сир + постя* ‘ям само постна храна, спазвам пост или постни дни’ – BTR 2002: 710): *Сиропостна неделя* (Stamenova 1986: 258), *Сиропостната неделя* (Vasileva 1993b: 179). Zob. też *сиропуст* z kwalifikatorem *cerkiewne* ‘запостване от сирене, мляко и яйца’ (BTR 2002: 886).

(*Сирна неделя* – Vasileva 1974: 320, Vasileva 1985: 211, Stamenova 1986: 258, Grebenarova 1996: 322, *Сирната неделя*, *Сирената неделя* – Vasileva 1993b: 179, *Сиринска неделя*, *Сиришна неделя* – Stamenova 1986: 258, *Сирната седмица* – Popov 1999: 306)[14]. Wyjątkowe miejsce wśród chrononimów tego okresu zajmuje *Куковата неделя*, dla której punktem odniesienia jest rytualny kod personalny – grupy przebierańców (*кукове, кукери*), które zaczynają w tym czasie chodzić po wsi (Vasileva 1974: 320).

Kolejnym znaczącym czasem *sacrum* w bułgarskim wiosennym cyklu dorocznym jest tydzień, w którym wypada dzień św. Teodora[15] (pierwszy tydzień Wielkiego Postu). Najwięcej jego nazw powstało według schematu: rzeczownik *неделя* 'tydzień' + fonetyczne warianty żeńskiej formy przymiotnika dzierżawczego derywowanego od imienia świętego przy pomocy sufiksów: *-ов(а)* (*Тодорова неделя* – Popov 1994: 100, Grebenarova 1996: 326, Drazheva 1980: 437, *Тудурова неделя* – Vasileva 1993a: 246), *-овск(а)* (*Тодоровска неделя* – Raycheva-Ganeva 2002: 341, Stamenova 1986: 262, *Тудоровска неделя* – Vasileva 1974: 322) *-ск(а)* / *-цк(а)* (*Тодорска неделя*, *Тодурска неделя*, *Тудорска неделя* – Vasileva 1985: 213, Vasileva 1993b: 184, *Тодурцка неделя* – Vasileva 1985: 213) oraz *-ешк(а)* w jego dialektalnych postaciach *-ишка*/*-ошка* (*Тудуришка неделя* – Stamenova 1986: 262, Popov 1999: 307, *Тодурошка неделя* –Vasileva 1985: 213, *Тудурошка неделя* – Vasileva 1993b: 184). Tylko w kilku miejscach poświadczone zostały chrononimy jednowyrazowe – formacje odrzeczownikowe (również tworzone od imienia świętego) na *-ица* (*Тудурица* – Popov 1999: 307, Vasileva 1993a: 246, *Тудорица* – Popov 1999: 307). To, że w analizowanym materiale przeważają nazwy z imieniem św. Teodora może wynikać z faktu, że według wierzeń właśnie w tym okresie ma się on pojawiać na ziemi pod postacią demonicznego jeźdźca. Ludowa wyobraźnia widzi go jako wampira, który wychodzi z grobu i na swoim białym koniu objeżdża wsie. Uderza kosturem tych, którzy nie przestrzegają zakazu pracy, wracają do domu po zachodzie słońca lub łamią tabu seksualne (Popov 1991: 86–94).

Pozostałe nazwy, już nie tak licznie poświadczone w źródłach, nawiązują zarówno do warstwy wierzeniowej, jak i rytualnej świątecznego okresu. Część z nich utrwala w języku intencje obowiązujących wówczas zakazów. I tak oto w Strandży, w której pierwszy tydzień Wielkiego Postu bywa nazywany głuchym lub suchym (*Глуха неделя*, *Суха неделя*) nie wykonuje się

[14] W analizowanym materiale poświadczona została tylko jedna nazwa niebędąca strukturą analityczną – *Сиреница* (Stamenova 1986: 258).

[15] W XII–XIV w. znane były legendy i podania o cudach Teodora Stratilata i Teodora Tyrona / z Amasei. W kulturze ludowej Bułgarów oba kulty chrześcijańskie zlały się w jeden kult św. Teodora. Według prawosławnego kalendarza cerkiewnego dniem poświęconym Teodorowi Stratilatowi jest 8 lutego, a Teodorowi Tyronowi – 17 lutego, jednak Bułgarzy nie obchodzą żadnego z nich. W tradycji bułgarskiej dniem kultu św. Teodora jest sobota po seropuście (Popov 1991: 83) – tzw. зимен Тодоровден i 8 czerwca – tzw. летен Тодоровден.

żadnych kobiecych prac, bo jak się powszechnie wierzy, głuchy Teodor chodzi po rzece i na tych, którzy pracowali zsyła głuchotę albo sprawia, że ich posiewy *wysychają* (Grebenarova 1996: 326). Z kolei w Sofijskim Kraju, gdzie karą za pracę w tygodniu, w którym wypada *Тодоровден* ma być popadnięcie w szaleństwo określa się go mianem *Луда неделя* (Vasileva 1993a: 246). Chrononim *празна неделя* ma zapewne związek z powszechnie przestrzeganym zakazem wykonywania określonych prac w kolejnych dniach tygodnia[16] (Stamenova 1986: 262), a w nazwie *тримирна неделя* akcent zostaje położony na rozpoczynający się wtedy ścisły post, trwający od poniedziałku do środy – człon określający jest derywatem od czasownika *тримиря* 'постя, не ям нищо през първите три дни на Великите пости' (BTR 2002: 983).

Każdy z przywołanych okresów świątecznych jest na swój sposób intensywny w planie obrzędowym, co sprzyja wyodrębnieniu na poziomie języka tych dni, w których podejmowane są działania o charakterze rytualnym lub takich, które wiążą się z przestrzeganiem określonych zakazów. Większość chrononimów odnosi się do obu niedziel. Dominują wśród nich struktury analityczne[17] złożone z dialektalnej formy rzeczownika derywowanego od czasownika *заговявам* w znaczeniu 'ям и пия вечерта на заговезни[18]' (RBE: https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/заговявам) oraz określającego go przymiotnika utworzonego od rzeczowników *месо* i *сир*, co wynika z faktu, że obrzędowość 8. niedzieli przed Wielkanocą upływa pod znakiem przygotowań do rytualnego poniechania mięsa, a 7. – sera[19]. W badanym materiale odnotowane zostały liczne warianty gramatyczne tego typu połączeń wyrazowych – nazwy z przymiotnikiem w liczbie mnogiej (*Месни заговезни* – Vasileva 1985: 211, Grebenarova 1996: 322, *Сирни заговезни* – Raycheva-Ganeva 2002: 339, Vasileva 1985: 212, *Месни заговазни* – Raycheva-Ganeva 2002: 338, *Месни заг'велки* – Grebenarova 1996: 322, *Сирените заговелки* – Vasileva 1993b: 179, *Сирни заговейки*

---

[16] Zakaz wykonywania określonych prac w pierwszym tygodniu Wielkiego Postu ma związek z wyobrażeniami o nim jako czasie chaosu, niebezpiecznym dla człowieka (zob. przypisywane mu określenie *хаталия* 'опасен' – RRODD: 544, Popov 1991: 85). Stąd też poświadczony przez Władimira Demirewa chrononim *черна неделя*, u podłoża którego leży pejoratywna charakterystyka koloru czarnego łączonego z tym, co złe – tu ze złym czasem (Demirev 1988: 305).

[17] W badanym materiale poświadczone zostały także jednowyrazowe nazwy obu świątecznych niedziel. W planie motywacyjnym wskazują one albo na poprzedzające właściwy post rytualne 'pożegnanie' z objętą nim grupą produktów (8. niedziela przed Wielkanocą: *Запущаване* – Grebenarova 1996: 322, 7. niedziela przed Wielkanocą: *Заговявка* – Vasileva 1974: 318, *Заговялки* – Rajcheva-Ganeva 2002: 339, *Запошка* – Drazheva 1980: 436), albo na same produkty (8. niedziela przed Wielkanocą: *Месници* – Popov 1994: 97, 7. niedziela przed Wielkanocą: *Сирница* – Rajcheva-Ganeva 2002: 339, Popov 1999: 305, Drazheva 1980: 436, *Сиреница* – Stamenova 1986: 258).

[18] Por. definicję *заговезни* w słownikach języka bułgarskiego 'денят в който по християнски църковен обичай за последен път се яде блажно преди пости' (BTR 2002: 240).

[19] W pierwszą niedzielę podczas uroczystej wieczerzy spożywa się mięso, a w drugą – nabiał, zwłaszcza ser. Por. eksplikację w słowniku Gerowa dla *месно заговяване* 'когато се заговява от месо преди велики пости' i *сирно заговяване* 'когато се заговява от сирене и от всичко блажно' (*заговявам от нещо* 'преставам по някоя причина да го ям' – Gerov 2: 57).

– Drazheva 1980: 436) lub pojedynczej (*Месното заговенки*, *Сирното заговенки* – Popov 1999: 305, *Сирното заговазни* – Vasileva 1993b: 179, *Месно заговезно* – Grebenarova 1996: 322, Popov 1999: 305, *Месно заговезни* – Vasileva 1993b: 179, *Сирната заговезна* – Grebenarova 1996: 322, 324, *Месна заговялка* – Vasileva 1993b: 179). Kolejną grupę, bliską poprzedniej w planie semantycznym, stanowią chrononimy (*Месното пустове* – Popov 1994: 97, *Месно запущаване* – Grebenarova 1996: 322, *Месен запустък* – Popov 1994: 97, *Сиропосен запус* – Drazheva 1980: 436), w których jako człon określany występują odpowiednio: forma liczby mnogiej rzeczownika *пуст* (postać dialektalna od *пост*) 'заговезни' (BER 6: 9) lub rzeczowniki odczasownikowe *запущаване* (od *запущавам* z labializacją *o* > *y* 'заговявам' – BER 5: 544), *запустък* i *запус* (od *запустя* z labializacją *o* > *y*, również w znaczeniu 'заговявам' BER 5: 544)[20]. Wśród ekscerpowanych chrononimów wystąpiły ponadto nazwy, w których członem określającym są przymiotniki derywowane od rzeczowników przywołujących konkretne produkty pojawiające się na świątecznym stole w każdą z niedziel (kura – stąd: *Кокоши заговялки* – Raycheva-Ganeva 2002: 338, *Кокошкини заговелки* – Popov 1994: 97 i biała chałwa – stąd: *Алвяно зговезни* – Raycheva-Ganeva 2002: 339, *Алвени заговазни* – Vasileva 1985: 212, *Халвени заговелки* – Vasileva 1993b: 179). Ostatnią grupę tworzą formacje z rzeczownikiem *неделя* 'niedziela' (odwołanie do kodu temporalnego świąt) i określającym go przymiotnikiem wskazującym na najważniejszy element kodu kulinarnego świątecznej obrzędowości (*Месна неделя* – Stamenova 1986: 258, Vasileva 1993b: 179, *Сирна неделя* – Raycheva-Ganeva 2002: 339, Stamenova 1986: 258, Drazheva 1980: 436, *Сиринска неделя* – Stamenova 1986: 258) lub jednocześnie odwołującym się do jej kodu kulinarnego i akcjonalnego (*Месопусна неделя* – Raycheva-Ganeva 2002: 338, *Месопосна неделя* – Stamenova 1986: 258, Vasileva 1993b: 179, *Сиропостна неделя*[21] – Stamenova 1986: 258).

Jednak obrzędowość obu niedziel nie ogranicza się tylko do spożywanego w rodzinnym gronie posiłku ze ściśle określonym menu. Jest znacznie bogatsza, czemu daje wyraz zgromadzony materiał językowy. I tak np. w Strandży ostatnia niedziela przed Wielkim Postem bywa nazywana *Кукерското заг'везно* (Grebenarova 1996: 322) – chrononim asocjuje z typowymi dla tego okresu zabawami karnawałowymi, w których prym wiodą *кукери*. W tym dniu, przed wieczerzą, młodzi małżonkowie (przede wszystkim) odwiedzają rodziców, *kumów*, a czasami

[20] Zob. chrononim *Сирни поклади* (Drazheva 1980: 436) z drugim członem w znaczeniu 'заговезни', wywodzącym się z pierwotnego znaczenia leksemu *поклади* 'поставяне, полагане на различни ястия на трапезата при заговезни' (BER 5: 480).

[21] Zob. *месопуст* (we we wszystkich 3 chrononimach w pierwszym członie doszło do uproszczenia grupy spółgłoskowej ст > с) 'запостване, заговяване от месо' (BTR 2002: 447).

także innych funkcjonariuszy weselnych, by poprosić ich o przebaczenie za grzechy[22] (Grebenarova 1996: 324, Popov 1994: 97) – stąd dość często notowany w różnych rejonach Bułgarii chrononim *Прошки* (Popov 1994: 97, Grebenarova 1996: 324) lub *Прошка* (Drazheva 1980: 436). Wieczorem ma też miejsce palenie ogni – w Rodopach kawalerowie i chłopcy rozpalają w wysoko położonych miejscach stosy gałęzi, a następnie wypuszczają płonące strzały w kierunku domów swoich ukochanych (Popov 1994: 97–98), podczas gdy w Sakarze najpierw przeskakuje się ogień, żeby pozbyć się pcheł i wszy, a dopiero potem wypuszcza płonące strzały, ale tym razem, by wróżyć z nich o długości życia (Raycheva-Ganeva 2002: 339). Gdzieniegdzie nazwa owego rytualnego ognia została przeniesiona na nazwę dnia świątecznego (*Стрельница* – Popov 1994: 97–98, *Куркувница* – Raycheva-Ganeva 2002: 339).

Przywołane nazwy wykazują ścisły związek z warstwą obrzędową obu dni świątecznych. Z reguły tej wyłamuje się zaledwie kilka chrononimów, np. w regionie zamieszkałym przez Kapanców mianem *Малки заговезни* (Vasileva 1985: 211) określa się 8. niedzielę przed Wielkanocą, w odróżnieniu od następującej po niej, znanej tu jako *Велики заговезни*[23] (Vasileva 1985: 212).

Poza niedzielami odrębne nazwy mogą przyjmować także pozostałe dni w dwóch świątecznych tygodniach. W Strandży w tygodniu między mięsopustem a seropustem poświadczone zostały chrononimy aż dla pięciu dni. Wszystkie są strukturami dwuelementowymi: nazwa dnia tygodnia i w prepozycji określający go przymiotnik *сирен* / *сирна* (← *сир*), wskazujący na spożywane wówczas produkty: *Сирен понеделник*, *Сирен вторник*, *Сирна сряда*, *Сирен четвъртък*, *Сирен петък* (Grebenarova 1996: 322)[24]. W Sakarze specjalną nazwę noszą jedynie środa i piątek – w obu przypadkach również odsyłają do rytualnego kodu kulinarnego (*Блажна сряда*, *Блажен петък*[25] – Raycheva-Ganeva 2002: 339). Z kolei w Płowdiwskim Kraju dni te określane są jako *Крива сряда*, *Крив петък* (Stamenova 1986: 258). Tego typu nazwy z pierwszym członem

[22] Prośba o przebaczenie jest jednym z ostatnich społecznie ważnych działań przed wejściem w okres Wielkiego Postu. Jak zauważa W. Demirew, zapewne według ludowych wyobrażeń w ciągu 40 dni poprzedzających święta Wielkiej Nocy (czas chaosu) na ziemi władają moce, które mają łatwy dostęp do człowieka (zwłaszcza grzesznego), co rodzi konieczność podjęcia działań apotropeicznych – uczynienie go wolnym od grzechu (опростен). Prawo to przysługuje tylko kumowi (ze względu na przypisywane związki z ‘tamtym’ światem) – Demirev 1988: 304.

[23] Tu odnotowany został również chrononim *Великденски заговезни* (Vasileva 1985: 212). Ten sam sposób nominacji został potwierdzony dla ostatniej niedzieli przed Wielkim Postem w Strandży: *Големи* / *Велики заговезни* lub *Великата заговезна* (Grebenarova 1996: 322, 324).

[24] Do kodu kulinarnego, choć nie wprost, nawiązuje też poświadczony w Płowdiwskim Kraju chrononim *Бяла събота* (Stamenova 1986: 258) – według źródła wdowy przędą w tym dniu *за благо*, tzn. *да имат блажни продукти* (nabiał). Por. serbski chrononim dla 7. tygodnia przed Wielkanocą – *бела недеља* od *бели мрс* ‘nabiał’ (Tarasev 1993: 174).

[25] Zob. notowane w słowniku Gerowa jedno ze znaczeń przymiotnika *блажен* ‘що се не яде в постни дни’ (Gerov 1: 46).

przymiotnikowym *крив* w znaczeniu 'неверен, неправилен' (RBE: https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/крив), mają wskazywać na podejmowanie działań uznawanych za niewłaściwe. Według A. Strachowa chodzi tu właśnie o odstępstwo od przestrzegania tradycyjnego dla tych dni tygodnia postu. Rosyjski badacz jako potwierdzenie swojej tezy przywołuje eksplikację dla chrononimu *Крива неделя* 'защото се блажи среду и петък' (Arnaudov 1913: 345 – za: Strahov 1988: 106).

Chociaż dla większości ekscerpowanych nazw podstawą onomazjologiczną jest kod kulinarny świątecznej obrzędowości, w badanym materiale wystąpiły i takie, które odwołują się do jej kodu personalnego czy akcjonalnego. Te pierwsze to *Голям куковден* (Vasileva 1974: 320) czy *Кукеровден* (Grebenarova 1996: 322) jako chrononimy poniedziałku (derywaty od nazw przebierańców – *кукове*, *кукери*). Ze względu na szereg charakterystycznych działań rytualnych podejmowanych w tym dniu znany jest on także jako *Чист понеделник* (dość powszechne jest mycie w wodzie z dodatkiem popiołu z paleniska zabrudzonych tłuszczem naczyń) lub *Песи понеделник* (huśta się psy, by w ten sposób uchronić je przed zachorowaniem na wściekliznę – Vasileva 1974: 320). Z kodem akcjonalnym wiąże się ponadto, odnotowany w Dobrudży, chrononim czwartku (*Въртоломей*: obowiązuje wówczas zakaz przędzenia, tkania, obracania kołowrotka, *за да не стават овцете въртоглави* – żeby nie cierpiały na kołowaciznę (Vasileva 1974: 320)[26].

Ponieważ obrzędowość tygodnia poprzedzającego Wielki Post i pierwszego tygodnia Wielkiego Postu są podobne[27], zdarza się, że nazwy pojedynczych dni w każdym z nich pokrywają się. I tak oto w poniedziałek gospodynie, jak przed tygodniem, sprzątają i czyszczą naczynia z tłuszczu, a dziewczęta wykonują tylko *czystą* pracę – zszywają i podwijają ubrania, a jeśli piorą, to tylko białe rzeczy. Stąd niemal powszechne określanie go mianem *Чист понеделник* (Vasileva 1974: 320, Stamenova 1986: 262, Popov 1994: 100, Grebenarova 1996: 327, Drazheva 1980: 437), *Чисти понеделник* (Popov 1999: 307). Powtarzane są także czynności ukierunkowane na ochronę zwierząt, zwłaszcza psów, przed zachorowaniem na wściekliznę, co zostało utrwalone w języku (*Песи понеделник* – Vasileva 1974: 320, Stamenova 1986: 262, Popov 1999: 306, Drazheva 1980: 437, rzadziej – *Беси* / *Бесен понеделник* – Popov 1999: 307 lub *Виси куче* – Stamenova 1986: 262). W pierwszym chrononimie człon określający został derywowany od rzeczownika *пес*, który słownik etymologiczny notuje z kwalifikatorem *dial.* 'куче' (BER 5: 185), a w drugim od *бяс* 'болест по животните, главно по кучетата, които при ухапване я предават и на хората' (BTR 2002: 84). Trzecia z nazw wyraźnie ma swoje źródło w kodzie akcjonalnym

[26] W jednym z ekscerpowanych źródeł odnotowana została specjalna nazwa wtorku – *Луд вторник* (Rajcheva-Ganeva 2002: 339). Jednak nie towarzyszą jej żadne informacje o tym jak dzień ten jest obchodzony, co nie pozwala na wskazanie motywacji chrononimu.

[27] Szerzej o tym zob. Grebenarova 1981.

świątecznej obrzędowości[28]: *завързват за колове кучетата надолу с главата и ги въртят и бият* (Stamenova 1986: 262). W materiale odnotowane zostały ponadto chrononimy takie jak *Захлупат понеделник* (Raycheva-Ganeva 2002: 342), *Похлупен понеделник*, odwołujące się do wierzenia, według którego właśnie w tym dniu Pan *„похлупва" душите на умрелите, които дотогава са били „пуснати по цветята"* (Popov 1994: 100).

Wtorek często nazywany jest suchym (*Сух вторник* – Stamenova 1986: 262) lub krzywym (*Крив вторник* – Drazheva 1980: 437, *Куц вторник* – Popov 1994: 100, Drazheva 1980: 437). Obie nazwy motywowane są działaniami rytualnymi. Pierwsze z określeń wiąże się z czynnościami, które mają zapobiec gradobiciu i burzom (kobiety nie piorą[29]), podczas gdy drugie nawiązuje do przestrzegania przez nie zakazu wykonywania jakiejkolwiek pracy na rzecz mężczyzn (nie szyją, nie cerują nie robią na drutach męskich ubrań) *за да не се криви стоката* (Drazheva 1980: 437). W Płowdiwskim Kraju poświadczony został także chrononim *Черен Вторник* (Stamenova 1986: 262), a w Pirinskim Kraju – *Лош вторник*, co należy łączyć z wierzeniem, że wtorek w tygodniu, w którym wypada dzień św. Teodora jest uznawany za najgorszy z wszystkich wtorków w roku (uważa się, że ten, kto się urodził tego dnia będzie całe życie cierpieć) (Drazheva 1980: 437).

Określenia *суха*, *крива, куца* pojawiają się również w nazwach trzeciego dnia tygodnia (*Суха сряда* – Drazheva 1980: 437, *Крива сряда* – Raycheva-Ganeva 2002: 342, Stamenova 1986: 262, *Крив ден* – Vasileva 1985: 213, *Куца сряда* – Drazheva 1980: 437), w którym podejmowane są te same działania, co we wtorek – zapobiegające gradobiciu i chroniące dobytek przed okulawieniem. Z kolei podstawą onomazjologiczną dla *луда среда* (Vasileva 1993a: 246) jest zakaz pracy, by nie oszaleć (Popov 1991: 86). Chrononimy *Празна сряда* (Drazheva 1980: 437) oraz oznaczające trzy pierwsze dni tygodnia *Тримиро* (Popov 1994: 100), *Тримеро*, *Тримерки* (Grebenarova 1996: 327), *Тримирници* (Popov 1994: 100)[30], to nazwy związane z chrześcijańsko-kanonicznymi praktykami – trwaniem w tym czasie ścisłego postu.

Obrzędowość czwartku znów wypełniona jest czynnościami apotropeicznymi ukierunkowanymi na zwierzęta domowe. W myśl zasady podobne czyni podobne w tym dniu kobiety nie przędą, nie tkają, nie kręcą kołowrotka (чекрък не въртят) *да не бъдат овцете въртоглави* –

[28] Tam, gdzie tzw. *бесене на кучетата* jest domeną wyłącznie kawalerów poniedziałek jest znany jako *Ергенски празник* (Popov 1999: 307) – na poziomie języka akcent został położony na kod personalny obrzędu.

[29] Według jednego z wierzeń kobiety nie piorą, bo św. Teodor *uderzy w pranie złym wiatrem*, a człowiek, który włoży takie ubranie, zachoruje i umrze (Popov 1991: 89).

[30] Zob. znaczenie czasownika *тримиря*, od którego derywowano cztery ostatnie chrononimy: 'постя, не ям нищо през първите три дни на Великите пости' (BTR 2002: 983).

stąd i chrononimy: *Въртоглав четвъртък* (Stamenova 1986: 262, Drazheva 1980: 437), *Въртоломей* (Vasileva 1985: 213) czy *Щуроглав четвъртък* (Stamenova 1986: 262).

Piątek, podobnie jak wtorek i środa, bywa nazywany krzywym (*Крив ден* – Vasileva 1985: 213, *Крив петък* – Stamenova 1986: 262), a gdzieniegdzie także czarnym (*Черен петък* – Stamenowa 1986: 262) – podejmowane w tym dniu działania mają uchronić ludzi i zwierzęta przed chorobami, a zwłaszcza chromotą (Stamenova 1986: 262).

Chrononimy soboty w pierwszym tygodniu Wielkiego Postu tworzą liczną i wewnętrznie zróżnicowaną grupę. Większość poświadczonych w materiale jednostek to nazwy przywołujące postać świętego Teodora (w jego różnych wersjach fonetycznych). Są wśród nich zarówno struktury syntetyczne, jak i analityczne. W grupie pierwszej najliczniej reprezentowane chrononimy to złożenia, w których członem określanym jest rzeczownik *ден*, zaś w funkcji członu określającego występuje przymiotnik dzierżawczy na *-ов* derywowany od imienia patrona święta (*Тодоровден* – Raycheva-Ganeva 2002: 342, Stamenova 1986: 262, Grebenarova 1996: 327, Draževa 1980: 437), *Тудурувден*, *Тудъерувден* – Popov 1999: 307). Obok nich odnotowane zostały derywaty proste utworzone przy pomocy sufiksów: *-ица* (*Тодурица* – Popov 1994: 101, Grebenarova 1996: 327), *-чица* (*Тодоровчица* – Grebenarova 1996: 327), *-ишк(а)* (≤ *-ешк(а)*) (*Тодоришка*[31] – Grebenarova 1996: 327). Dla struktur analitycznych charakterystyczne są modele, których elementy składowe odwołują się do warstwy wierzeniowej święta. Nazwy takie jak: *Сух Тодор*, *Суо Тодорче* (Grebenarova 1996: 327), *Суха Тодурица* (Popov 1994: 101), *Суха Тодоричка*, *Глухия Тодор*, *Глуото Тодорче*, *Лудото Тодорче* (Grebenarova 1996: 327) motywowane są wierzeniami o świętym Teodorze – przypisywaną mu przez ludową wyobraźnię głuchotą lub formą kary, którą zsyłał na ignorujących obowiązujące w świątecznym dniu zakazy[32]. W materiale poświadczone zostały również chrononimy osadzone w szeroko rozumianym kontekście obrzędowym, odwołujące się do podejmowanych wówczas czynności, które mają zapewnić koniom zdrowie i płodność[33] (*Конска Тодурица*, *Конски празник* – Popov 1994: 101, *Конски Великден* – Vasileva 1974: 322, Drazheva 1980: 438).

[31] Chrononim w postaci przymiotnika rodzaju żeńskiego zapewne jako uproszczenie struktury analitycznej **Тодоришка събота*.

[32] Zob. zakaz pracy *срещу изсъхване на хора и посеви*, zakaz szycia, by nie ogłuchnąć (Grebenarova 1989: 58).

[33] Organizowane są wyścigi konne, rozdaje się obrzędowe chleby w formie źrebaka lub końskiej podkowy (Vasileva 2006b: 327).

***

Analizowane nazwy wybranych okresów (i dni) świątecznych w cyklu wiosennym wskazują na (poświadczony w języku) negatywny stosunek do wczesnej wiosny[34]. Leksykalno-semantyczne grupy chrononimów rozwijają temat anormalności (suchość, głuchota), naruszenia parzystości (kulawość) czy niewłaściwego zachowania (szał, odstąpienie od postu)[35].

Dla każdego z przedstawionych okresów (i dni) poświadczone zostały głównie formy analityczne złożone z dwóch komponentów, z których jeden to obligatoryjnie rzeczownik określający interwał czasowy – tydzień (dzień). Są wśród nich zarówno warianty fonetyczne[36], utrwalające cechy typowe dla dialektów (zwłaszcza redukcję samogłoski w pozycji nieakcentowanej), jak i gramatyczne (głównie formacje słowotwórcze urabiane przy pomocy różnych sufiksów, rzadziej formy fleksyjne – forma liczby pojedynczej *versus* forma liczby mnogiej).

Ze względu na motywację badane chrononimy tworzą dwa podstawowe modele: 1) nazwy odsyłające do warstwy wierzeniowej święta (obowiązującego systemu zakazów i nakazów, wyobrażeń o patronie okresu lub dnia świątecznego), 2) nazwy przywołujące szeroko rozumiany kontekst obrzędowy (działania o charakterze rytualnym podejmowane w czasie świątecznym, ich obiekt lub wykonawców).

REFERENCES

Agapkina 1992: Agapkina, Tatyana. "Lenten Rite in the Traditional Calendar of the Slavic Peoples." In Zlydneva, Nataliya & Toporov, Vladimir & Civyan, Tatyana, eds. *The Image of the World in Word and Ritual. Balkan Readings – 1*: 74–93. Moscow: Institute of Slavic and Balkan Studies of the Russian Academy of Sciences, 1992. [In Russian: Агапкина, Татьяна. „Великопостная обряднoст в традиционном календаре славянских народов." В: Злыднева, Наталия & Топоров, Владимир & Цивьян, Татьяна, ред. *Образ мира в слове и ритуале. Балканские чтения – 1*: 74–93. Москва: Институт славяноведения и балканистики РАН, 1992.]

[34] Wczesna wiosna, wykazująca cechy typowe dla okresu przejścia, obejmuje dość duży wycinek kalendarza – przypadają na nią zarówno święta ruchome, jak i stałe (począwszy od dnia św. Tryfona – 01.02., a na dniu św. Mikołaja Cudotwórcy skończywszy – 09.05.). Spis wszystkich świąt wczesnowiosennych zob. (Agapkina 2002: 27).

[35] Szerzej o tym (na podstawie materiału językowego pochodzącego z całego obszaru Słowiańszczyzny) pisze Tatiana Agapkina w swojej monografii *Мифопоэтические основы славянского народного календаря. Весенне-летний цикл*, w rozdziale przedstawiającym językowy obraz czasu przejścia (Agapkina 2002: 33–40).

[36] W materiale poświadczone zostały także warianty akcentuacyjne, ale świadomie zostały tu pominięte.

Agapkina 2002: Agapkina, Tatyana. *Mythological-Poetic Basis of the Slavic Folk Calendar. The Spring-Summer Cycle*. Moscow: Indrik, 2002. [In Russian: Агапкина, Татьяна. *Мифопоэтические основы славянского народного календаря. Весенне-летний цикл*. Москва: Индрик, 2002.]

Arnaudov 1913: Arnaudov, Mihail. "Folklore from Elensko." *SbNU*, book 43 (1913): 1–221. [In Bulgarian: Арнаудов, Михаил. „Фолклор от Еленско." *СбНУ*, кн. 34 (1913): 1–221.]

BER 1: Georgiev, Vladimir & Galabov, Ivan & Zaimov, Yordan & Ilchev, Stefan. *Bulgarian Etymological Dictionary*. Vol. 1: A–Z. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1971. [In Bulgarian: Георгиев, Владимир & Гълъбов, Иван & Зимов, Йордан & Илчев, Стефан. *Български етимологичен речник*. Т. 1: А–З. София: БАН, 1971.]

BER 3: Georgiev, Vladimir & Bernard, Roger & Ilchev, Stefan & Ivanov, Yordan & Mihaylova, Dimitrina & Anastasov, Vasil & Rikov, Georgi & Mladenova, Olga & Dukova, Ute & Racheva, Mariya & Dimitrova-Todorova, Lilyana & Todorov, Todor. *Bulgarian Etymological Dictionary*. Vol. 3: Kres[1] – Mingo[1]. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1986. [In Bulgarian: Георгиев, Владимир & Бернар, Роже & Илчев, Стефан & Иванов, Йордан & Михайлова, Димитрина & Анастасов, Васил & Риков, Георги & Младенова, Олга & Дукова, Уте & Рачева, Мария & Димитрова-Тодорова Лиляна & Тодоров, Тодор. *Български етимологичен речник*. Т. 3: Крес[1]– Минго[1]. София: БАН, 1986.]

BER 5: Anastasov, Vasil & Dimitrova-Todorova, Lilyana & Dukova, Ute & Ivanov, Yordan & Mashalova, Elena & Mihaylova, Dimitrina & Mladenova, Olga & Racheva, Mariya & Rikov, Georgi & Selimski, Ludvig & Todorov, Todor. *Bulgarian Etymological Dictionary*. Vol. 5: Padezh – Puska. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1996. [In Bulgarian: Анастасов, Васил & Димитрова-Тодорова Лиляна & Дукова, Уте & Иванов, Йордан & Машалова, Елена & Михайлова, Димитрина & Младенова, Олга & Рачева, Мария & Риков, Георги & Селимски, Людвиг & Тодоров, Тодор. *Български етимологичен речник*. Т. 5: Падеж – Пуска. София: БАН, 1996.]

BER 6: Anastasov, Vasil & Deykova, Hristina & Dimitrova-Todorova, Lilyana & Dukova, Ute & Mihaylova, Dimitrina & Nacheva, Mira & Racheva, Mariya & Rikov, Georgi & Selimski, Ludvig & Todorov, Todor. *Bulgarian etymological dictionary*. Vol. 6: Puskam – Slovar[2]. Sofia: Publishing House of the Bulgarian Academy of Sciences, 2002. [In Bulgarian: Анастасов, Васил & Дейкова, Христина & Dimitrova-Todorova, Lilyana & Dukova, Ute & Mihaylova, Dimitrina & Начева, Мира & Рачева, Мария & Риков, Георги & Селимски, Людвиг & Тодоров, Тодор. *Български етимологичен речник*. Т. 6: Пускам – Словар[2]. София: Издателство на Българската академия на науките, 2002.]

BTR 2002: Andreychin, Lyubomir & Georgiev, Lyuben & Ilchev, Stefan & Kostov, Nikola & Lekov, Ivan & Stoykov, Stoyko & Belchev, Stefan. *Bulgarian Interpretive Dictionary*. Sofia: Nauka i izkustvo, 2002. [In Bulgarian: Андрейчин, Любомир & Георгиев, Любен & Илчев, Стефан & Костов, Никола & Леков, Иван & Стойков, Стойко & Белчев, Стефан. *Български тълковен речник.* София: Наука и изкуство, 2002.]

Demirev 1988: Demirev, Vladimir. "Experience for Functional-Semantic Characterization of the Period of Lent (in View of its Place in Bulgarian Folklore Culture)." In *Second International Congress of Bulgarian Studies*. Vol. 15 *Folklore*: 302–311. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1988. [In Bulgarian: Демирев, Владимир. „Опит за функционално-семантична характеристика на периода на великите пости (с оглед мястото му в българската фолклорна култура)." В: *Втори международен конгрес по българистика*. Т. 15 *Фолклор*: 302–311. София: БАН, 1988.]

Drazheva 1980: Drazheva, Rayna. "Calendar Feasts and Rituals." In Hadzhinikolov, Veselin & Veleva, Mariya & Georgiev, Georgi & Todorov, Delcho, eds. *The Region of Pirin. Ethnographic, Folklore and Linguistic Studies*: 422–456. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1980. [In Bulgarian: Дражева, Райна. „Календарни празници и обичаи." В: Хаджиниколов, Веселин & Велева, Мария & Георгиев, Георги & Тодоров, Делчо, ред. *Пирински край. Етнографски, фолклорни и езикови проучвания*: 422–456. София: БАН, 1980.]

Georgieva 1993: Georgieva, Ivanichka. *Bulgarian Folk Mythology*. Sofia: Nauka i izkustvo, 1993. [In Bulgarian: Георгиева, Иваничка. *Българска народна митология*. София: Наука и изкуство, 1993.]

Gerov 1: Gerov, Nayden. *Dictionary of the Bulgarian Language*. Vol. 1: A–D. Plovdiv: Printing House Saglasie, 1895. (Reprint: Sofia 1978). [In Bulgarian: Геров, Найден. *Речник на българския език*. Т. 1: А–Д. Пловдив: Дружествена печатница Съгласие, 1895. (Фототипно издание: София 1978).]

Gerov 2: Gerov, Nayden. *Dictionary of the Bulgarian Language*. Vol. 2: E–K. Plovdiv: Printing House Saglasie, 1897. (Reprint: Sofia 1978). [In Bulgarian: Геров, Найден. *Речник на българския език*. Т 2: Е–К. Пловдив: Дружествена печатница Съгласие, 1897. (Фототипно издание: София 1978).]

Gerov 5: Gerov, Nayden. *Dictionary of the Bulgarian Language*. Vol. 5: R–YA. Plovdiv: Printing House Saglasie, 1904. (Reprint: Sofia 1978). [In Bulgarian: Геров, Найден. *Речник на българския език*. Т. 5: Р–Я. Пловдив: Дружествена печатница Съгласие, 1904. (Фототипно издание: София 1978).]

Grebenarova 1989: Grebenarova, Slavka. " Zagovezni – St. Theodore's Day as a Transitional Period in the Folk Calendar." *Istoricheski pregled*, vol. 45, book 1 (1989): 55–71. [In Bulgarian: Гребенарова, Славка. „Заговезни – Тодоровден като преходен период в народния календар." *Исторически преглед*, год. 45, кн. 1 (1989): 55–71.]

Grebenarova 1996: Grebenarova, Slavka. "Calendar Customs and Rituals." In Tcherkezova, Marina & Popov, Rachko & Raychevski, Stoyan, eds. *Strandzha. Material and Spiritual Culture*: 305–350. Sofia: Marin Drinov BAS Press, 1996. [In Bulgarian: Гребенарова, Славка. „Календарни обичаи и обреди." В: Черкезова, Марина & Попов, Рачко & Райчевски, Стоян, ред. *Странджа. Материална и духовна култура*: 305–350. София: АИ Проф. Марин Дринов, 1996.]

Gura 1997: Gura, Aleksandr. *Symbolism of Animals in the Slavic Folk Tradition*. Moscow: Indrik, 1997. [In Russian: Гура, Александр. *Символика животных в славянской народной традиции.* Москва: Индрик, 1997.]

Kuzmanova 1981: Kuzmanova, Vasilka. "On the Systematic Nature of Spring Rites." In Boyadzhieva, Stoyanka & Kaufman, Nikola, eds. *Rituals and Ritual Folklore*: 115–145. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1981. [In Bulgarian: Кузманова, Василка. „За системния характер на пролетните обреди." В: Бояджиева, Стоянка & Кауфман, Никола, ред. *Обреди и обреден фолклор*: 115–145. София: БАН, 1981.]

Popov 1991: Popov, Rachko. *Twin Saints in the Bulgarian Folk Calendar*. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1991. [In Bulgarian: Попов, Рачко. *Светци близнаци в българския народен календар.* София: БАН, 1991.]

Popov 1994: Popov, Rachko. "Calendar Feasts and Rituals." In Grebenarova, Slavka & Popov, Rachko, eds. *Rhodopes. Traditional Folk Spiritual and Social-Normative Culture*: 82–117. Sofia: Ethnographic Institute with a Museum at the Bulgarian Academy of Sciences, 1994. [In Bulgarian: Попов, Рачко. „Календарни празници и обичаи." В: Гребенарова, Славка & Попов, Рачко, ред. *Родопи. Традиционна народна духовна и социалнонормативна култура*: 82–117. София: Етнографски институт с музей при БАН, 1994.]

Popov 1999: Popov, Rachko. "Calendar Feasts and Rituals." In Popov, Rachko & Mihaylova, Ganka, eds. *Lovech Region. Material and Spiritual Culture*: 293–320. Sofia: Professor Marin Drinov BAS Press, 1999. [In Bulgarian: Попов, Рачко. „Календарни празници и обичаи." В: Попов, Рачко & Михайлова, Ганка, ред. *Ловешки край. Материална и духовна култура*: 293–320. София: АИ Проф. Марин Дринов, 1999.]

Popov 2006: Popov, Rachko. "Wolf." In Stoynev, Anani, ed. *Bulgarian Mythology. Encyclopedic Dictionary*: 66–67. Sofia: Zahari Stoyanov, 2006. [In Bulgarian: Попов, Рачко. „Вълк." В: Стойнев, Анани, ред. *Българска митология. Енциклопедичен речник*: 66–67. София: Захари Стоянов, 2006.]

Raycheva-Ganeva 2002: Raycheva-Ganeva, Valentina. "Calendar Feasts and Rituals." In Popov, Rachko & Grebenarova, Slavka, eds. *Sakar. Ethnographic, Folklore and Linguistic Study*: 324–371. Sofia: Professor Marin Drinov BAS Press, 2002. [In Bulgarian: Райчева-Ганева, Валентина. „Календарни празници и обичаи." В: Попов, Рачко & Гребенарова, Славка, ред. *Сакар. Етнографско, фолклорно и езиково изследване*: 324–371. София: АИ Проф. Марин Дринов, 2002.]

RBE: *Dictionary of the Bulgarian Language* (online). Vol. 1–15: 1977–2014. Sofia: BAS Institute for Bulgarian Language. https://ibl.bas.bg/rbe/. [In Bulgarian: *Речник на българския език* (онлайн). Т. 1–15: 1977–2014. Институт за български език – БАН. https://ibl.bas.bg/rbe/.]

RRODD: Ilchev, Stefan & Ivanova, Anna & Dimova, Angelina & Pavlova, Mariya. *Dictionary of Rare, Obsolete and Dialectal Words in Our 19th and 20th Century Literature*. Sofia: Emas, 1998. [In Bulgarian: Илчев, Стефан & Иванова, Анна & Димова, Ангелина & Павлова, Мария. *Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век*. София: Емас, 1998.]

Stamenova 1986: Stamenova, Zhivka. "Calendar Feasts and Rituals." In Mihaylova, Ganka & Vasileva, Margarita & Veleva, Mariya & Primovski, Anastas, eds. *Plovdiv Region. Ethnographic and Linguistic Studies*: 244–283. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1986. [In Bulgarian: Стаменова, Живка. „Календарни празници и обичаи." В: Михайлова, Ганка & Василева, Маргарита & Велева, Мария & Примовски, Анастас, ред. *Пловдивски край. Етнографски и езикови проучвания*: 244–283. София: БАН, 1986.]

Strahov 1988: Strahov, Aleksandr. "Words with the Root blag-/blazh- with Negative Meanings in East Slavic Dialects." *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics*, vol. 37 (1988): 73–114. [In Russian: Страхов, Александр. „Слова с корнем благ-/блаж- с отрицательными значенями в восточнославянских диалектах." *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics*, vol. 37 (1988): 73–114.]

Tarasev 1993: Tarasev, Andrey. "Where Did the Serbs Get the 'Deaf' and 'Peace-Bearing' Week from? (Some Discrepancies in the Names of the Lenten Triodion and the Pentecostarion in the Russian and Serbian Churches." In Toporov, Vladimir, ed. *Philologia Slavica. On the Occasion of the 70th Anniversary of Academician N. I. Tolstoy*: 170–178. Moscow: Nauka, 1993. [In Russian: Тарасьев, Андрей. „Откуда у сербов «глувна» и «мироносна» неделя? (Некоторые расхождения в названиях седмиц постной и цветной триоди в русской и сербской церкви)." В: *Philologia Slavica. К 70-летию академика Н. И. Толстого*: 170–178. Москва: Наука, 1993.]

Tolstoy 1995: Tolstoy, Nikita. "From the Grammar of Slavic Rites." In Tolstoy, Nikita. *Language and Folk Culture. Sketches from Slavic Mythology and Ethnolinguistics*: 63–77. Moscow: Indrik, 1995. [In Russian: Толстой, Никита. „Из грамматики славянских обрядов." В: Толстой, Никита. *Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике*: 63–77. Москва: Индрик, 1995.]

Vasileva 1974: Vasileva, Margarita. "Calendar Feasts and Rituals." In Todorov, Delcho & Genchev, Stoyan & Krasteva, Gina & Mladenov, Maksim, eds. *Dobrudja. Ethnographic, Folklore and Linguistic Studies*: 301–344. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1974. [In Bulgarian: Василева, Маргарита. „Календарни празници и обичаи." В: Тодоров, Делчо & Генчев, Стоян & Кръстева, Гина, Младенов, Максим, ред. *Добруджа. Етнографски, фолклорни и езикови проучвания*: 301–344. София: БАН, 1974.]

Vasileva 1985: Vasileva, Margarita. "Calendar Feasts and Rituals." In Todorov, Delcho & Mihaylova, Ganka & Vasileva, Margarita & Mladenov, Maksim, eds. *Kapanetzs. Life and Culture of the Ancient Bulgarian Population in Northeastern Bulgaria. Ethnographic and Linguistic Research*: 200–235. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1985. [In Bulgarian: Василева, Маргарита. „Календарни празници и обичаи." В: Тодоров, Делчо & Михайлова, Ганка & Василева, Маргарита & Младенов, Максим, ред. *Капанци. Бит и култура на старото българско население в Североизточна България. Етнографски и езикови проучвания*: 200–235. София: БАН, 1985.]

Vasileva 1993a: Vasileva, Margarita. "Calendar Feasts and Rituals." In Genchev, Stoyan & Georgieva, Bagra, eds. *The Region of Sofia. Ethnographic and Linguistic Studies*: 234–260. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1993. [In Bulgarian: Василева, Маргарита. „Календарни празници и обичаи." В: Генчев, Стоян & Георгиева, Багра, ред. *Софийски край. Етнографски и езикови проучвания*: 234–260. София: БАН, 1993.]

Vasileva 1993b: Vasileva, Margarita. "Traditional Calendar and Family Customs of the Karnobat Region." In Todorov, Delcho, ed. *History and Culture of the Karnobat Region*: 163–234. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1993. [In Bulgarian: Василева, Маргарита. „Традиционни календарни и семейни обичаи в Карнобатско." В: Тодоров, Делчо, ред. *История и култура на Карнобатския край*: 163–234. София: БАН, 1993.]

Vasileva 2006a: Vasileva, Margarita. "St. Simeon's Day." In Stoynev, Anani, ed. *Bulgarian Mythology. Encyclopedic Dictionary*: 295–296. Sofia: Zahari Stoyanov, 2006. [In Bulgarian: Василева, Маргарита. „Симеоновден." В: Стойнев, Анани, ред. *Българска митология. Енциклопедичен речник*: 295–296. София: Захари Стоянов, 2006.]

Vasileva 2006b: Vasileva, Margarita. "St. Theodore's Day." In Stoynev, Anani, ed. *Bulgarian Mythology. Encyclopedic Dictionary*: 327–328. Sofia: Zahari Stoyanov, 2006. [In Bulgarian: Василева, Маргарита. „Тодоровден." В: Стойнев, Анани, ред. *Българска митология. Енциклопедичен речник*: 327–328. София: Захари Стоянов, 2006.]

JOANNA MLECZKO, DR HAB., PROF. UŚ
Silesian University in Katowice
https://orcid.org/0000-0003-4786-1759